

ELERTIA

ELERTIA

Edcr da noznai euskal liburu zarrak eskuratzea. Ez gara erri aundi beste naziño batzukaz bardiñean ezkeru.

Gure literatura bee ez da orren azia, ez cla mukuru aundikoa, apala baiño; bere maillan, alan be, ez dozu ain pitiña: ondo aztertu, sakondu ta ikasi ba'dagigu berau, ba-dogu zerbait, cta au pozgarri jaku beti be.

Azken urte-amarkun batzuk dirala, Ian gogorra osotu cia ortan, eta geuk uste baiño be bitxi geiago agertu jaku bazterretan.

FELIPE YURRAMENDI'K

Nik, esate baterako, ezagun neban, euskal liburu-tegi azietan ikusita, gure literaturan naiko ospetsu dan liburu txanbelin bat: «Hazparneko Kalbarioa» deritxona.

Baiña ez neban iñoiz berau astitsu irakurrita aztertzeko besteko betarik izan.

Eta lengo baten, usterik bage, zelan eskuetan jarri eustan berau neure acliskide on Felipe Yurramendi, euskaltzale zintzoak.

KANTIKAK

Ba-neban berau irakurteko gogoia, ta egunokaz irakurri clot benetako atsegiñaz.

Eta orain zuri be, irakurle, nik ortan izan dodan pozaren barri emon nai dautzut.

Itz-lauz (prosaz) eta bertsoz egina cia liburu txiki baizen mamintsu au.

Baiona'n argitaratu zan 1892'an, eta 483 orrialde ditu.

Mclean erabilteko moduan egiña da, azal dotoreaz. Titulu osoa onela dau: «Hazparneko Kalbarioa eta Kantika eskuarak beren aireekin».

IZLARIAK

Zer dan berau?

Tituluak diñona, Hazparneko Kalbarioa ta abesti-sail eder bat, musika ta guzti.

Lenengo zatia (300 orrialde) prosazkoa cia, ta bigarrena (183 orrialde) bertsozkoa.

Jai bat eratu zan Hazparne'n, 1890'ko iraillean, «Kalbarioko Besta» eritxona; zortzi eguneko jaiia nunbait.

Azkenengo egunak gora ikaragarria izango eban batez be, eta ortarako gertakuntza bear.

Ori gogotan izanik, zortzi eguneko erretiro edo gogo-bakarraldia egin zan, eleizkizun ecicrrakin.

Eleizkizunotan orduko eleiz izlaririk ederrenetarik bostek esku artu eben,

Oncik ziran: Aita Arbelbicle, jaun Lapeire, jaun Zanzincna, jaun Xoribit, jaun Beltzagi, jaun Abbadie ta aita Bastre.

* *

Gai oneik azaldu zituen:

Arbelbide'k «Kalbarioa»-ri zeaztasun batzuk.

KANT

Lapeire'k «Jesus Olibeteko baratzean» eta «Jesus Judasek saldua».

Zanzinena'k «Jesus Kaifasek kondenatzen du» ta «Jesus Pilatusen tribunalean».

Xoribit'ek, «Jesus azotatua eta arantzaz koroatua».

Beltzagi'k, «Pasione sainduko dolore neurrigabeak».

Abbadie'k «Jesus Kurutzeari itzatua» eta «Ama-Birjiñaren doloreak».

Eta aita Bastre, beneclitarren abatak, «Kalbario gaineko predikua», ango Arroltze-mendiko tontorrean, jentetza ikaragarriaren aurrean egin eban itzaldia.

IRARKOLARA

Liburu orretan datoz itzaldi guztiok, Aita arbelbide mixiolariak irarkolara emonak.

Berak diñoanez, itzez-itzez, Hazperneko elizan eta Arroltze-mendian entzun ziran lez emonda, ain zuzen be.

Ospe aunditan egiña izan zan jaiia, ta merezi eben orduko lanak, itzaldiak eta kantikak argitara emotea.

Onela diño Aita Arbelbide'k.

«Zinez, xoragarri zen Iazparneko kalbarioaren besta hori. Ez daiteke erran —esan— zer lehiarekin jendeak zortzi egunez jarraiki zekizkion Jainkoaren hitzari; eta gero zer oste jente— handitan sakramenduetarat hurbildu —urreratu— diren, eta azkenik nola Buruilaran —irailaren— hamalaua izan den, Euskal-Herriak eg unclaino ikusi duen bestarik ederrera».

GAIK

Itzaldi orreitzaz bestalde, liburu oretan claukazuz kantika asko, zar eta barri, «eclerrenatarik».

Baita, osogarrri lez, mezako otoitzak, Kurutzearen bidea, otoitz bereziak, eta abar.

Kantikak, batzuk Kurutzearan ooretan egiñak dira, beste batzuk erri-mixiñoetan abestuteko, lenengo Jaunartzetan erabilteko, Sakramentu santuarentzat, Biotz-Deunaren cleduz, Andra Mariaren omenezkoak, ;ai berezi batzuctarakoak. Errosarioko amabost misterioak, Gabon-karta edo Noelak, eta otoitz ardurako batzuk.

Liburu betea, esku-leun ago-goxoz osotua. Euskera ezti, errez eta jariodunean.

GABONETAKOAK

Kantikai begiratzuz, ona zatiño batzuk, or-emenka j asoak.

Bost datoz Kurutzeari omenez, Hazparneko Kalbarioa lenengoz egin zanean-eta abestuatakoak. «Jesus onaren Bihotz» cleritxonaren bigarren eta irugarren aapalcliak onela:

I K A K

jesu-Kr storen / odolak zaitu
Kalbarioan gorritu:
deusek geroztik / munduan ez du
Zuk bezenbat dirdiratu.
01 Ku'utzea! / oi Kurutzea!
Kurutze saildu mailea!

Bertzorduz hemen / etsai gaixtoa
Zutaz izan zen ehoa.
Zure indarra / da jainkozkoa,
deusek ezin hautsizkoa.
01 Kurutzea! / oi Kurutzea!
Kurutze saildu mailea!

MIXIÑOETAKOAK

Ogetamasei dozuz *Mixiitoetakoak*, bata beste baizen
apaiñak; Biar eta egoki taxutuak.

Izan be orrela dozuz euskal erriak gizaldiz gizaldi
erabillitako mixiño-abestiak, eder, sakon, sentimentuz
josiak.

Liburu ontako sail au egiaz dozu bikaiña.

Bear be ba-ziran era ortako kantak.

Gure erria, garizuma ta Aste Santuz baitik bat,
aspertu barik joan izan oi da elizara, Jaunaren itza
entzutera.

Gaur bertan orrela dagi.

Aurtengo Aste Santuz Artia'n, Erreñozar-pean,
egon nintzan autortu ta elizkizunetako itzaldiak egiten.
Erriak eta koruak, bai sentimentu aundiz abestu ebe-
zala egun santu areitan eliz-kantak!

MUNDU ZORO

Gizona geienetan gorantza barik, beerantza begira
dagon arren, beronen egiazko aberria ez da au, goikoa
baiño. Mundu zoroa itxa ta, bee-izatez gairi egokiturik,
egoki jako zerurantz begiak zuzentzea. Onela diñosku
liburuan «Mundu zoro» asten dan aapaldiak:

Mundu zo'o, enganioz bete,
iduki nauk endikotz gatetan;
lausengari, enganakor trixtea,
atzeman nauk, eta zenbatetan!

Non zen bada neure adimendua,
bizitzean plazer galkorretan?
Ikusten dot ene zoramendua,
eta nago auhen minenetan.

ERIoTZA

Gure egunak, bai, laburrak izan. Jaiotzatik asten
gara obira urreratzen; eriotzak, guk nai-ezik be,
garoaz mundutik.

Or irudia, baratzeke lora: gaur ezer ba'da, biar
ezer ez: gure bizia orrela da ondutzen.

Ez esan, gazte, erio zugandik urrin danik; laster
cia lur-barruan, bizi uste dana; ez dakigu gure azken-
ordua. Olerkariak ederto:

Erioak nihok ez du / munduan urril,-ari;
bakotxari nahi dio, / bere mugan yezarri;
xumeak eta handiak / ditu bere-ganatzen,
guziak, arte laburrez, / herrautsetan ezartzen.

Zerantzat ginluzke, beraz, / munduko fagorea/c'
Laster utzi behar diren / ontasnm, ohoreak?
Arbuia dezagun lurra, / eta bila zerua;
han du bakarrik au'kitzen / biholzak deskaatsua.

ZIGORRA

Gaur edozein ume-zorrik be botako dautzu: «Ez
dago inpernurik!» Ez ete? Liburu santuak, alan be.
Urn...!

Hazparneko mixiolariak ba-eban fedea Kristoren
itzetan.

Onan «Nigar marrasketan» deritxon kantikak,
irugarren eta laugarren aapalclietan :

!3a1 hemen hanpean,
:erurat gintezenak,
en1 tormenta pean,
/loakabe garenak,
gaude; eta hala
menderen mendetan
:gonen garela
jakin nigar hautan!

Zer ondore duten
gore banitateek!
Zertara/ gaituzten
gore libertateek!
Atsegin zik nak
la/-el zitzaizkigun;
so lama samina/c
orai irextzagun.

GERO?

Samintegi ortarako bideak jagon bear gaure
burua.

Inguruko giroak lillurazi oi gaitu sarri, ingurua
argiak lez.

Zur ta erne jokatzeta, beti jaku bidezko.

Kristok erakutsi bideari ekin dagiogun.

Ez biarko itxi gauzak: txoriak eguncro oi dau
kan ta.

Oroi Axular'en «Gero», gaur egin al dozuna
biarko ez izteko guztiok aolkatuz.

Ona Hazparneko kantak:

Kristau gazte ma teak, / zureztat naiz m ulzo,
adi zazu gogotik / zenbait solos gozo;
zer nako bidea / zaitzu irakasten;
eman zaitte gogotik / zu haren ikasten.
Goiz danik behar duzu / maitatu jainkoa
naki ba'dazu izan / betiko gozoa.
Gazte gaixtoak dire / gehienak galtzen;
aldiz gazte prestuak / zeruaz gozatzen.
Denboren egilea / bide da jainkoa,
adin guzien ere / jabe egiazkoa:
hala gare harenak / gaztetasunean,
nola ez nrlu eta / zahar gateman.
Hortik ba-rlakusagu / gore egin bidea,
iduki behar dogun bizilze moldea:
jainkoa behar dugo orok zerba tzatu,
Haren lege saildua beti begiratu.

AMAGANA

Azkenez, eguzki beroegitan kerizpe gozo lez,
\ndra Mariaren begitarte ezitia; arek zainduko zaitu
arrisku guztitik, eta a baita dokezu, zerurako bidean,
kma samur, laguntzaille ernea.

Negar dagizula? Ama dozu, ta legortuko ciauxtuz
legar-malkoak.

Esaiozu naznai:

!1 noiz zaitut, idarturir nigarrak
k usiren, ene Ama ona?
'raganik ene lanjer guziak,
r1 noiz naiz bilduren zugarat?

A! Maria, zuk, ontsa ba-dakizu
desir Nick zoinen /,-artsu diren!
Otoi, Ama, zu ganat dei/ nezazu
bainan, otoi, lehen baino lehen.

SOZO - GOZO

Era onetakoak dozuz «Hazparneko Kalbarioa»
deritxon liburu bikaiñaean, Aita Alberbide misionesta,
aun Lapeire kalonje ta Kanteprazeko omoniera,
aun Zanzinena Katedraleko bikario, jaun Xoribit
'atedraleko kalonje, jaun Abbadie Larresoro'ko burn-
:agi ta Aita Bastre beneclitarren Abadearen itzalclien
>stea, datoza kantikak.

Neurriz ta doiñuz bizi-bizi egiñak.

Atsegin aunditan irakurten dira.

Zuni be, irakurle, iñoiz erarik baldin ba'dozu,
neuk aiñako atsegin eta pozez irakurri daizula opa
lautzut, mugaz bcstaldeko euskeran, baxe-nabarrez
soturiko liburu jakingarri auxe.

AITA ONAINDIA